

Faktor Pafko

Kateřina Kadlecov
Pavel Pafko

Argo

Faktor Pafko

Kateřina Kadlecov
Pavel Pafko

Argo

Přebal s použitím fotografie Richarda Klíčnka
navrhl a graficky upravil Tomáš Cikán.

Jazykový redaktor Kryřtof Eder.

Korektury

Odpovdn redaktorka Hana Gelnarová.

Technick redaktorka Sařa řvolkov.

Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13,
130 00 Praha 3, www.argo.cz, roku 2025
jako svou 5930. publikaci.

Sazba Tomáš Cikán.

Vytiskla tiskárna Finidr.

Vydání první.

ISBN 978-80-257-4828-2

Naře knihy distribuuje kniřn velkoobchod Kosmas

Sklad: V Zahradě 877, 252 62 Horoměřice

Tel.: 226 519 383, fax: 226 519 387

E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je mořno pohodln zakoupit
v přtelskm internetovm knihkupectví
www.kosmas.cz

Léto, první dějství

Nemocnice Motol je labyrint, bludiště chodeb a výtahů (a vztahů taky) jak z obrazů M. C. Eschera. Prakticky přímo k jejímu vchodu dojedete velmi pohodlně metrem, případně se od tramvaje vyvezete kousek autobusem nebo urazíte těch pár set metrů pěšky. Jako teď já – je krásně, fasáda šedo-modrého soupaneláčí se koupe ve sluneční záři a působí vysloveně optimistickým dojmem. Pacienti v županech, na vozících, o berlích, si na lavičkách povídají s návštěvníky, pár postav v papučích a pyžamových kalhotách pod pláští a župany postává u zábradlí a pokuřuje. Típnou, dotelefonují, dopijí kafe z kelímku a vrátí se na jedno z více než dvou tisíc zdejších nemocničních lůžek.

Já nemírím do peřin, ale na židli. Přesněji do křesílka, jak už za pár minut bloudění po chodbách zjistím. Zatím vcházím do atria, kde spíš než zápach dezinfekce vane libá vůně obědů ze všech místních kantýn a bufetů, a vím, že musím do komunikačního uzlu C. Je tu několik pavilonů, od áčka do

gěčka, povedou mě čáry a šipky na zemi a prý se v prvním patře určitě zorientuju. Nebo se zeptám na kancelář emeritního přednosty, profesora Pafka. Toho tu přece každý zná. A přesně tak to nakonec dopadne: musím se ptát.

Vyslala mě sem Hana Gelnarová, spoluzakladatelka a programová ředitelka pražského nakladatelství Argo. Vlajkovou lodí Arga je sice slavná edice Anglo-americké literatury, vydávají třeba Dana Browna, Cormaca McCarthyho a Donnu Tarttovou, současnou českou prózu i kvalitní komiksy, ale čím dál tím častěji dávají prostor non-fiction: reportážním publikacím a knižním rozhovorům. V jedné z takových knížek, v souboru „portrétů inspirativních mužů“ s názvem *Jak vychovat chlapce* z pera publicistky Veroniky Kořínkové, si Hana Gelnarová přečetla příběh dětství a dospívání Pavla Pafka, chirurga, který operoval Václava Havla a transplantoval jako první český lékař plíce (a pak tu samou operaci provedl ještě osmadesátkrát). Nadchlo ji to – a hodila směrem ke mně udičku.

A já se chytla, z mnoha různých důvodů. Nějakou dobu jsem bydlela ve stejném bloku jako pan profesor, jen o dva vchody dál. Pak jsem se z Podolí přestěhovala do Modřan, ale stále jsem ho potkávala. Na cyklostezce. Já na kole, on na kolečkových lyžích, já na bruslích, on na kole...

Příběhy špičkových lékařů mě odjakživa zajímaly. Pro svůj domovský časopis *Reflex* jsem psala třeba o dramatických okolnostech první české transplantace srdce roku 1984 a ukradení jejího autorství, s řadou lékařů jsem pořídila profilové rozhovory, od imunologa Jaroslava Svobody přes

epidemiologa Jiřího Berana po experta na spánkovou medicínu Ctirada Bastla. Každý z nich byl úplně jiný, každý se na vrchol svého oboru propracoval jinak. Kudy vedla cesta bratřislavského rodáka, válečného dítěte Pavla Pafka?

Pan profesor, jak mu všichni přes jeho výhrady vůči akademickým hodnostem a titulům říkají, mě očekává v prostorné kanceláři s vlastní kuchyňkou a zázemím. Za ty tři dekády si ji hezky zabydlel. Po stěnách visí obrazy – originály věnované nejen přáteli, ale i umělecky založenými pacienty, nikoli reprodukce – a v sousedství knihoven plných odborné literatury, špičkové sem tam titulem beletrie, leží, stojí, houpají se kola. Keramická, drátěná, skleněná, kreslená. Páně Pafkův oblíbený artefakt, umělecká zkratka jeho milovaného koníčku.

„Za svoji kancelář a pozici emeritního přednosty jsem vděčný – vždyť tohle byl můj život. Bez pár měsíců šedesát let v jedné práci, na to už si člověk zvykne. Takže mi tu knížku uděláme k pětadesátinám? Proč ne,“ říká mi s úsměvem. A taky: „Ptejte se, na co chcete, jen se nechci opakovat. Máme tři hodiny času, pak pojedu domů, za ženou. A víte co? Já začnu sám: Za měsíc a kousek bude Švédská akademie opět udílet Nobelovy ceny. Kdo z Čechů měl podle vás, kromě Jaroslava Seiferta, získat Nobelovu cenu za literaturu?“

Na mém názoru nesejde. Co myslíte vy?

Rozhodně Jaroslav Hašek! Jeho feldkurát Katz z víc než sto let starých *Osudů dobrého vojáka Švejka za světové války* je

jednou z nejbarvitějších literárních postav, co znám. To, jak Hašek dokázal vykreslit různé charaktery a jak měl všechno do puntíku odpozorované, mě fascinuje. A pak Karel Čapek. Když čtu beletrii, což se mi bohužel nestává tak často, jak bych si přál, a je-li to moje vlastní knížka, vezmu tužku a při prvním čtení si podtrhávám myšlenky. Zejména při delším díle už po dočtení pořádně nevím, co přesně bylo na začátku, a rád si taky během druhého čtení připomenou nosné ideje a argumenty. Přiznávám, že mě překvapují někteří autoři, kteří jako by byli placeni od stránky. Na některých stránkách leckdy není ani jeden zásadní postřeh, samá vata. Snad to nebude případ téhle naší knížky...

Zdá se, že čtete knihy takzvaně pro potravu, ne pro zábavu, a že román vnímáte nikoli z hlediska estetické funkce, ale především, nebo možná výhradně, z hlediska obsahu.

To máte pravdu. Náhodou jsem si včera listoval Komenským, někdo mi věnoval spis *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. A tam je myšlenka, kterou bych podtrhl. Parafrázuji: Člověk má mluvit, a tedy i psát – to tam Jan Ámos nepíše, ale psaní je vlastně mluva na papíře – jen ve dvou případech: když tím druhého poučí nebo pokud někoho rozveselí. To je taková moudrost! Lidi toho namluví a člověk se ani nic nenaučí, ani se tomu nezasměje. Byl jsem teď nemocný a dlouho odkázaný jen na poslouchání, nevydržel jsem déle číst a koncentrovat se. Stále jsem měl na uších sluchátka, i v noci v posteli, abych

ženu nerušil, a poslouchal jsem audioknihy nebo rozhlasové pořady, kterým se teď tak často módně a zbytečně říká podcasty, na své oblíbené stanici Český rozhlas Plus. Když byl kdysi ředitelem Českého rozhlasu Peter Duhan, taky Slovák, jako já, říkal jsem mu: „Měli bychom mít stanici, kde se jen mluví, jako to má BBC. Jakmile redaktorům dojdou nápady, vezmou si k ruce naučný slovník a budou národu vykládat jednotlivá hesla!“ Protože mnohé věci nevíme. Lidé užívají termíny, jenže když se jich zeptáte: „A co tím myslíš?“, zarazí se. Třeba výraz spravedlnost. Jak byste vysvětlili dítěti nebo cizinci, co to je, být spravedlivý? Vaše představa spravedlnosti se nemusí shodovat s představou spravedlnosti někoho jiného. Pojďme si říct, co je eutanazie, ať jeden nemluví o koze a druhý o voze. Co já si s tímhle termínem užil na různých konferencích a sympoziích! Definujte to, říkával jsem, ať máme oba stejnou představu, o čem budeme mluvit. Základem eutanazie je svobodné rozhodnutí člověka; když někoho o své vůli usmrtím, je to vražda... Ale vraťme se k vašim návrhům na české laureáty na Nobelovu cenu za literaturu.

Nemyslím si, že tu kromě Jaroslava Seiferta nějakí kandidáti vůbec byli. Snad Egon Hostovský nebo Václav Havel? Vladimír Holan? Josef Škvorecký? Milan Kundera?

Ti jsou mimo můj dohled. Pro mě je po Haškovi a Čapkovi trojkou Ota Pavel. I ve svých sportovních reportážích popisoval lidi, fotbalisty, cyklisty, bez ohledu na to, jaký měli dres

a jaké číslo na něm. Ota Pavel viděl konkrétního člověka, jednotlivce s úžasným osudem. V tomhle humanismu, tak se tomu asi říká, je podobný Haškovi, který na příkladu feldkuráta Katze vlastně v nadsázce popsal církev.

A co nějakí básníci?

Poezii bohužel už vůbec nečtu. Jako děti jsme se učili básničky a soudružka učitelka nás zkoušela. Výhoda byla, že nebyly dlouhé a že se rýmovaly. To bylo mé první období poezie. Pak přišlo druhé, kde už se to moc nerýmovalo, takže se nám to špatně učilo a paní učitelka se vždy dotazovala: „A co tím chtěl básník říci?“ Sama nevěděla, a i kdyby věděla, často by nemohla říct – psala se padesátá léta, vládl tuhý komunismus. Měli jsme spolužáka, jehož maminka se zabývala jazykem, a tomuhle klukovi vždycky doma vysvětlila, co tím chtěl básník říci. A on nám to prozradil a všichni jsme byli připraveni. Jenže někdy se stalo, že v tom spolužákova maminka viděla něco jiného než paní učitelka... Ve svém třetím období poezie jsem si sem tam nějaké verše četl a zjišťoval, že je možných interpretací leckdy více a že si čtenář může vybrat, co tím básník mínil. V té nejednoznačnosti je to podobné Bibli, kterou taky všichni uctíváme, jakkoli je iracionální. Já mám rád poznání světa, které je založeno primárně na zkušenosti; anglické filozofy, jako byli John Locke, George Berkeley, David Hume. Mám kamarády, kteří se vznášejí v oblacích; jedním z nich je dobrý člověk Alfred Strejček, herec a moderátor.

Tomu jsem říkal: „Pane Strejčku, v době, kdy lidé mají prošlapané podrážky a brodí se v blátě, nemluvte o nebi. Snažte se přiblížit těm lidem, kteří mají vysoko do žlabu a roztrhané boty. Přece jsme tady taky pro ty lidi a snažíme se jim pomoci, ne je odvést od problému. Že máš dřavé boty, to je tvoje věc – musíš víc makat.“

Vy si vykáte se svými blízkými přáteli?

Ano. Moje generace totiž zažila tykání soudružské, čímž mi bylo tykání nadobro znechuceno. Když si s někým tykám, je to projev užšího vztahu k danému člověku, který nevznikne ze dne na den. Musím ho poznat, musím s ním mluvit. A pak si s ním třeba i potykám, nebo on se mnou, je-li starší nebo společensky významnější. Jsem konzervativní člověk – a taky už jsem starej. Byl jsem vychován v poválečném Slovensku, na venkově, kde se zastávaly tradiční, náboženstvím vštípené hodnoty. Pamatuju si, jak jsme o prázdninách chodili k dědečkovi a k babičce. Babička udělala oběd, a dokud si dědeček nesesl ke stolu a nevzal do ruky lžíci, neexistovalo, abychom začali my vnoučata jíst. Podle mého je zásadním faktorem konstrukce společnosti úcta ke stáří. Nerad to říkám, protože to vypadá, že si to jako starý chlap vynucuju, ale úcta ke zkušenosti a k tomu, co lidé prožili, je základ.

To zní pomalu jako krédo. Jaké další v uvozovkách velké životní pravdy vyznáváte?

Kdo nemá znalosti, má mlčet. Bohužel moje životní zkušenost je taková, že ti, kteří nejvíc vědí, skoro mlčí. Ti, co nevědí, jsou naopak nejhluchnější – a právě jim dnešní společnost dopřává sluchu a přisuzuje jim neadekvátní úspěch. Mezi dnešními tolik populárními youtubery a podcastery je jich tolik...

Posloucháte podcasty?

Poslouchám rozhlas, mám moc rád produkci Českého rozhlasu Plus. Pokud jde o podcasty, dlouho jsem nevěděl, k čemu to je na světě a jak se to liší od běžných pravidelných rozhlasových pořadů na pokračování. Až můj nejstarší vnuk, kterému nedávno bylo pětatřicet a žije už léta v Americe, mi to vysvětlil. A rovnou mi nabízel: „Pojď, dědo, budeme spolu mít podcast!“ A já mu opáčil: „To je úplná hloupost, takových tu je!“ Forma je to vlastně stará, a opět jsou většinou dělány s účelem poučit nebo rozesmát. Já ovšem radši než podcast s vnukem udělám knihu s vámi – takhle mě nikdo neosolí z nadřezování příbuzným, navíc jsem spíš člověk papíru než audia. Ale pokud zůstanu u zmíněného Komenského, už málokdy rozesměju a poučím asi taky jen stěží – nejsem žádný učitel národů. Tahle knížka by tedy mohla být k tomu, aby si lidé prostě jen počítli a třeba se nad některým detailem nebo aspektem zamysleli.

Jste laureátem Ceny Arnošta Lustiga, která je udělována za odvahu, statečnost, lidskost a spravedlnost... Co pro vás ceny obecně znamenají?

Potěší mě, ale mnohem důležitější je práce, která za člověkem zůstane. Překvapilo mě, že na mě výbor té ceny přišel. Medicínskou literaturu asi nečtou, nota bene těch mých pár knížek, a myslel jsem si, že když jde o cenu zaštitěnou jménem spisovatele, musí to být o psaní. Organizátoři mě ovšem vyvedli z omylu: prý je to za humanitu, odvahu, statečnost. Humanita se u lékaře předpokládá; že to jsou lidé, kteří chtějí druhému pomoci, proto se na tu medicínu dali. Ale leckdo ji dělá prostě jen proto, že ji vystudoval.

Jak tu tak spolu sedíme, neustále vám někdo telefonuje. Vy si své soukromé telefonní číslo nestřežíte?

Ne. Celé moje dětství a mládí jsme měli doma telefon, naše číslo bylo v telefonním seznamu, aby nám mohl kdokoli zavolat. I adresa tam byla, nikdo neřešil nějaké soukromí. Jsem tak zvyklý – a navíc nejsem žádná celebrita, mě nikdo neobtěžuje. Jako děti jsme si s mou mladší sestrou Angelou přáli mít buď psa, nebo telefon. Nakonec jsme dostali psa a po několika letech i telefon; na ten se čekalo, v Bratislavě byly dlouhé pořadníky. Když mi zvoní, mám možnost ho vzít, nebo nevzít, jsem svobodný člověk. Ale abych před někým tajil svoje číslo? Jeden má žít tak, aby před okolím nemusel nic tajit. Jsem

stará škola, vidíte? Operoval jsem před patnácti lety člověka přes mobily, nějakého ředitele, a ptal jsem se ho, kolik je tedy v České republice těch mobilů. „Pane profesore, přes deset milionů! Mnoho lidí má víc SIM karet, protože mají číslo služební a číslo soukromé, a jak přístroje zastarávají, nakupují moderní a ty staré si nechávají doma.“

A vidíte, zrovna jsem si na mobilu našla údaje Českého statistického úřadu: mobil prý vlastní devětadevadesát procent osob starších šestnácti let, z nich dvaosmdesát procent používá chytrý telefon a osmnáct procent klasický, tlačítkový. A podle České správy úložišť byl v roce 2020 počet aktivních mobilních SIM karet v ČR 14,6 milionu.

To mě fascinuje a možná trochu děsí. Zatímco pro nás v padesátých letech byla mimořádná věc, mít doma telefon, který zazvonil, dnes má mobil každé malé dítě. A nejenže díky němu může s někým mluvit a někoho poslouchat, ale taky dokáže studovat a řešeršovat rozličné věci na internetu – jako teď vy.

Jaká je vaše role v Motole dnes?

Já už jsem jen pomocná stráž VB! Dávno neoperuju, jsem pouze k dispozici studentům. Z pozice přednosta jsem odešel v sedmdesáti, jsem už patnáct let pracující důchodce. Občas doučuju mediky, když je třeba, a chodím na přednášky, jsou-li pro mě zajímavé, a taky čas od času sám přednáším. Na operační

sál už ovšem nechodím, po stém vedení transplantace plic jsem přestal operovat – vlastně po devětadevadesátém, abych nezpychl. Když jsme byli mladí, těšili jsme se na každou operaci žlučníku nebo slepého střeva, jenže starší doktoři hned: „Ne, ne, ty dej maximálně narkózu, ty se ještě dočkáš operování.“ Mně osobně to vadilo, chtěl jsem získat zkušenost a prorazit. Vzpomněl jsem si na ty své pocity z mládí a uvolnil místo mladším; snad jsem to udělal včas. To už je běh života, že se učíme, pak se naučíme... Umět opustit svou, řekl bych, mocenskou pozici je rozumné, nemám rád ty, co nedokážou kolegiálně ustoupit. Zažil jsem mnoho profesorů z generace mých učitelů a pozoroval jsem, jak se chovali ke svému okolí. Byli tam takoví, kteří se cítili jako number one a neváhali to dávat okolí pocítit. Pak přišel den odchodu do důchodu a okolí jim řeklo: „Pane profesore, děkujeme. A zítra už nemusíte chodit.“ Což bylo důsledkem jejich jednání. Já se snažil celoživotně ctít známou myšlenku: Když jdeš po schodech nahoru, každého slušně pozdrav, protože jednoho dne půjdeš po schodech dolů. Ne že bych si dával pozor, abych si někoho nenazlobil a ten mě pak nevykopl, nebyl jsem žádný oportunista. Ale hanba by mě fackovala, kdybych se k lidem nechoval slušně.

Kdy jste se cítil být na profesním nebo kariérním vrcholu?

Začnu ze široka. Kdysi dávno byly o mně a se mnou napsány dvě knížky, ta druhá v pořadí se jmenuje Šlo to skoro samo. Vždycky jsem to bral tak, že věci plynuly a já si jen tak plul.